

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (šesto vijeće)

4. lipnja 2020.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 2002/65/EZ – Ugovor o kreditu sklopljen na daljinu – Pravo odustajanja – Posljedice – Članak 7. stavak 4. – Povrat primljenih činidbi – Plaćanje naknade za korištenje – Dobavljačeva obveza – Isključenost”

U predmetu C-301/18,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Landgericht Bonn (Zemaljski sud u Bonnu, Njemačka), odlukom od 17. travnja 2018., koju je Sud zaprimio 4. svibnja 2018., u postupku

Thomas Leonhard

protiv

DSL-Bank – eine Niederlassung der DB Privat- und Firmenkundenbank AG,

SUD (šesto vijeće),

u sastavu: M. Safjan (izvjestitelj), predsjednik vijeća, L. Bay Larsen i N. Jääskinen, suci,

nezavisni odvjetnik: G. Pitruzzella,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za T. Leonharda, C. Köhler, *Rechtsanwältin*,
- za DSL-Bank – eine Niederlassung der DB Privat- und Firmenkundenbank AG, A. Menkel, *Rechtsanwalt*,
- za njemačku vladu, T. Henze, M. Hellmann i E. Lankenau, a zatim M. Hellmann, E. Lankenau i J. Möller, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, F. Erlbacher i C. Valero, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: njemački

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 7. stavka 4. Direktive 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. rujna 2002. o trgovanju na daljinu finansijskim uslugama koje su namijenjene potrošačima i o izmjeni Direktive Vijeća 90/619/EEZ i direktiva 97/7/EZ i 98/27/EZ (SL 2002., L 271, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 6., svežak 9., str. 102.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između, s jedne strane, Thomasa Leonharda i, s druge strane, DSL-Banka – ispostave društva DB Privat- und Firmenkundenbank AG (u dalnjem tekstu: DSL-Bank) o izvršavanju T. Leonharda prava na odustajanje u vezi s ugovorom o kreditu sklopljenom između tih stranaka.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodne izjave 1., 3. i 13. do 14. Direktive 2002/65 glase:

„(1) U kontekstu postizanja ciljeva jedinstvenog tržišta važno je usvojiti mjere predviđene radi postupnog jačanja tržišta, a koje mjere moraju doprinijeti ostvarivanju visokog stupnja zaštite potrošača, u skladu s člancima 95. i 153. [UEZ-a].

[...]

(3) [...] Kako bi se osigurala sloboda izbora, kao osnovno pravo potrošača, visoki stupanj zaštite potrošača potreban je radi jačanja povjerenja potrošača u prodaju na daljinu.

[...]

(13) Ovom Direktivom trebalo bi zajamčiti visoki stupanj zaštite potrošača, s ciljem osiguravanja slobode kretanja finansijskih usluga. Države članice ne bi trebale moći donijeti propise drukčije od odredaba ove Direktive u područjima koje ona usklađuje, osim ako je u njoj izričito navedeno drukčije.

(14) Ova se Direktiva odnosi na sve finansijske usluge koje se mogu pružati na daljinu. Međutim, određene finansijske usluge uređene su specifičnim odredbama zakonodavstva Zajednice koje se nastavljaju primjenjivati na te usluge. Potrebno je, ipak, utvrditi načela trgovanja na daljinu takvim uslugama.”

- 4 Člankom 1. te direktive, naslovanim „Cilj i područje primjene”, u stavku 1. određuje se:

„Cilj je ove Direktive uskladivanje zakona i drugih propisa država članica u vezi s trgovanjem na daljinu finansijskim uslugama za potrošače.”

- 5 Člankom 2. navedene direktive, naslovanim „Definicije”, predviđa se:

„Za potrebe ove Direktive:

(a) „ugovor na daljinu” znači svaki ugovor o finansijskim uslugama sklopljen između dobavljača i potrošača u okviru organiziran[og] [sustava] prodaje [ili] pružanja usluga [na daljinu] [od strane] dobavljača koji, za potrebe tog ugovora, isključivo koristi jedno ili više sredstava daljinske komunikacije do trenutka i uključujući trenutak kada je ugovor sklopljen;

- (b) „financijska usluga” znači svaka usluga koja ima prirodu bankovne, kreditne ili osiguravajuće usluge, usluge osobne mirovine, ulaganja ili plaćanja;
- (c) „dobavljač” znači svaka fizička ili pravna osoba, javna ili privatna, koja je djelujući u svojem komercijalnom odnosno stručnom svojstvu ugovorni pružatelj usluga koje se ugovaraju ugovorima na daljinu;
- (d) „potrošač” znači svaka fizička osoba koja u ugovorima na daljinu obuhvaćenima ovom Direktivom djeluje s ciljevima koji su izvan njene trgovачke djelatnosti, poslovanja odnosno struke;

[...]"

- 6 Članak 3. iste direktive, naslovjen „Informiranje potrošača prije sklapanja ugovora na daljinu”, u stavku 1. određuje:

„U primjerenom roku prije nego što se potrošač obveže ugovorom ili ponudom na daljinu, moraju mu se pružiti sljedeće informacije o:

[...]

3. ugovoru na daljinu:

- (a) postojanje odnosno nepostojanje prava odustajanja u skladu s člankom 6. te, ako pravo odustajanja postoji, njegovo trajanje i uvjeti njegova ostvarivanja, uključujući i podatke o iznosu čije se plaćanje može zahtijevati od potrošača na temelju članka 7. stavka 1., kao i o posljedicama neostvarivanja toga prava;

[...]"

- 7 U skladu s člankom 6. Direktive 2002/65, naslovljenim „Pravo odustajanja”:

„1. Države članice osiguravaju da potrošač ima na raspolaganju 14 kalendarskih dana za odustajanje od ugovora bez kazne i bez navođenja razloga. [...]

Rok za odustajanje počinje teći:

- od dana sklapanja ugovora na daljinu [...]
- od dana na koji potrošač primi obavijest o ugovornim uvjetima i informacijama u skladu s člankom 5. stavkom 1. ili 2., ako je to kasnije od dana iz prve alineje.

[...]

2. Pravo odustajanja ne primjenjuje se na:

[...]

- (c) ugovore koje su obje stranke u potpunosti ispunile na izričit zahtjev potrošača prije nego što je potrošač ostvario svoje pravo odustajanja.

3. Države članice mogu urediti da se pravo odustajanja ne primjenjuje na:

- (a) svaki kredit namijenjen prvenstveno stjecanju ili zadržavanju [prava vlasništva] na zemljištu ili postojećoj ili planiranoj građevini, odnosno renoviranju ili poboljšanju građevine; ili

(b) svaki kredit osiguran bilo hipotekom na nekretnini bilo pravom vezanim za nekretninu, [...]

[...]

6. Ako potrošač ostvari svoje pravo odustajanja, on to priopćuje prije isteka relevantnog roka, poštujući praktične upute koje je dobio u skladu s člankom 3. stavkom 1. točkom 3. podtočkom (d), i to sredstvima koja je moguće dokazati u skladu s nacionalnim pravom. Smatra se da je rok poštovan ako je obavijest, na papiru ili drugom trajnom mediju raspoloživom i pristupačnom primatelju, poslana prije isteka roka.

[...]"

8 Člankom 7. te direktive, naslovljenim „Plaćanje usluge pružene prije odustajanja”, određuje se:

„1. Kada potrošač ostvari svoje pravo odustajanja prema članku 6. stavku 1., od njega se može zahtijevati da bez neopravdanog odlaganja plati samo za uslugu koju mu je dobavljač zaista i pružio u skladu s ugovorom. Izvršenje ugovora može započeti tek nakon što je potrošač dao svoju suglasnost. [...]”

[...]

3. Dobavljač ne smije od potrošača zahtijevati da plaća ikakav iznos na temelju stavka 1., osim ako može dokazati da je potrošač uredno obaviješten o iznosu dugovanja u skladu s člankom 3. stavkom 1. točkom 3. podtočkom (a). Međutim, ni u kojem slučaju ne smije zahtijevati takvo plaćanje ako je započeo s izvršenjem ugovora prije isteka roka za odustajanje iz članka 6. stavka 1. bez prethodnog zahtjeva potrošača.

4. Dobavljač, bez neopravdanog odlaganja, a najkasnije u roku od 30 kalendarskih dana, potrošaču vraća iznose koje je od njega primio u skladu s ugovorom na daljinu, osim iznosa iz stavka 1. Taj rok počinje teći od dana na koji dobavljač primi obavijest o odustajanju.

5. Potrošač mora dobavljaču vratiti iznose i/ili imovinu koju je od njega primio, bez neopravdanog odlaganja, a najkasnije u roku od 30 kalendarskih dana. [...]”

Njemačko pravo

9 Člankom 312.b Bürgerliches Gesetzbucha (Građanski zakonik), u verziji primjenjivoj u glavnom predmetu (u dalnjem tekstu: BGB), u stavku 1. propisuje se:

„Ugovori na daljinu' su ugovori o isporuci robe ili pružanju usluga, uključujući financijske usluge, koje su trgovac i potrošač sklopili isključivo putem sredstava za komunikaciju na daljinu, osim ako nisu sklopljeni u okviru organiziranog sustava prodaje robe ili pružanja usluga na daljinu. ,Financijske usluge' su u smislu prve rečenice usluge koje imaju prirodu bankovne, kreditne ili osiguravajuće usluge, usluge osobne mirovine, ulaganja ili plaćanja.”

10 Članak 312.d BGB-a glasi:

„1. Potrošač koji je sklopio ugovor na daljinu ima pravo na odustanak iz članka 355. [...]”

2. Iznimno od odredbi članka 355. stavka 2. prve rečenice, rok za odustanak počinje teći tek nakon što trgovac ispunji svoje obveze pružanja informacija u skladu s člankom 312.c stavkom 2. [...], a ako se ugovor odnosi na pružanje usluga, tek od dana sklapanja ugovora.

3. Ako se ugovor odnosi na pružanje usluga, pravo na odustanak prestaje i u sljedećim slučajevima:

- 1) u slučaju finansijske usluge, ako su obje stranke u potpunosti ispunile ugovor na izričit zahtjev potrošača prije nego što je potrošač ostvario svoje pravo na odustanak.

[...]

5. Potrošač to pravo na odustanak ne ostvaruje ni u slučaju ugovora na daljinu kod kojih već na temelju članaka 495. i 499. do 507. ima pravo na odustanak ili povrat u skladu s člankom 355. ili 356. U tom slučaju na odgovarajući se način primjenjuje stavak 2.

6. U pogledu ugovora na daljinu predmet kojih su finansijske usluge, potrošač je, iznimno od odredbe članka 357. stavka 1., dužan za pruženu uslugu platiti kompenzaciju naknadu prema odredbama o raskidu zbog neispunjena samo ako je prije nego što je pristao na ugovor bio upozoren na tu pravnu posljedicu i ako je dao izričitu suglasnost da trgovac započne s izvršenjem činidbe prije isteka roka za odustanak.”

11 Članak 346. BGB-a glasi:

„1. Ako je ugovorna stranka na temelju ugovora pridržala pravo na raskid ili ima pravo na raskid na temelju zakona, u slučaju raskida vratit će se sve primljene činidbe i predati sve ostvarene koristi.

2. Umjesto povrata dužnik ima obvezu platiti kompenzaciju naknadu vrijednosti ako je

- 1) povrat isključen zbog prirode primljene činidbe [...]

Ako ugovor predviđa protučinidbu, naknada će se izračunati na temelju nje; ako se naknada duguje po osnovi koristi stečene korištenjem pozajmljene glavnice, moguće je dokazivati da je vrijednost koristi u stvarnosti bila manja.”

12 Člankom 355. BGB-a u stavku 3. određuje se:

„Pravo odustajanja prestaje najkasnije šest mjeseci nakon sklapanja ugovora. U slučaju nabave robe, rok ne počinje teći prije njezine dostave primatelju. Uz odstupanje od prve rečenice, pravo odustajanja ne prestaje u slučaju kad potrošač nije uredno obaviješten o svojem pravu odustajanja, a u ugovorima na daljinu čiji su predmet finansijske usluge ne prestaje ni u slučaju kada trgovac ne ispuni uredno svoje obveze informiranja u skladu s člankom 312.c stavkom 2. točkom 1.”

13 Člankom 495. BGB-a u stavku 1. propisuje se:

„Zajmoprimec ima pravo odustajanja od ugovora o potrošačkom zajmu u skladu s člankom 355.”

14 Verordnung über Informations- und Nachweispflichten nach bürgerlichem Recht (Uredba o obvezama informiranja i dokazivanja na temelju građanskog prava), u verziji primjenjivoj u glavnom predmetu, propisuju se obveze informiranja koje trgovac mora poštovati kada s potrošačem sklapa, među ostalim, ugovore na daljinu i kada ispunjava obveze informiranja kreditnih institucija prema zajmoprimecima.

Glavni postupak i prethodno pitanje

15 T. Leonhard sklopio je tijekom studenoga 2005. u svojstvu potrošača s DSL-Bankom, kreditnom institucijom, dva ugovora o kreditu za financiranje stjecanja dvaju stanova (u dalnjem tekstu: predmetni ugovori).

- 16 Sklapanje predmetnih ugovora odvijalo se na sljedeći način.
- 17 Dana 10. studenoga 2005. DSL-Bank uručio je T. Leonhardu dva unaprijed sastavljena dokumenta pod nazivom „ugovor o zajmu“ koja su sadržavala obavijest o pravu na odustajanje. Kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev, tom obavijesti nije preuzet tekst njemačkog zakonodavstva na snazi te ona stoga nije mogla uživati neoborivu prepostavku zakonitosti koju ima uzorak o obavještavanju iz priloga Uredbi o obvezama informiranja i dokazivanja na temelju građanskog prava, u verziji koja se primjenjuje u glavnem predmetu.
- 18 T. Leonhard potpisao je navedene dokumente 11. studenoga 2005. i dostavio ih DSL-Banku. Potom je T. Leonhard dao ugovorenog osiguranje, osobito hipotekom na financiranim nekretninama. DSL-Bank mu je na njegov zahtjev isplatio pozajmljenu glavnici.
- 19 Nakon što je za sve mjeseca platio kamate odobrenog zajma, T. Leonhard izjavio je DSL-Banku, dopisom od 14. studenoga 2015., da odustaje od predmetnih ugovora. U potporu toj izjavi istaknuo je da obavijest o pravu na odustajanje koja mu je dostavljena prilikom sklapanja tih ugovora nije bila u skladu s nacionalnim zakonodavstvom. U pogledu budućih plaćanja kamata koja će izvršiti, T. Leonhard naveo je da ona ne znače priznavanje njegovih obveza koje proizlaze iz predmetnih ugovora te da si pridržava pravo da od DSL-Banka zahtijeva povrat tih uplata.
- 20 S obzirom na to da je DSL-Bank odbio priznati da je T. Leonhard valjano odustao od predmetnih ugovora, on je Landgerichtu Bonn (Zemaljski sud u Bonnu, Njemačka) podnio zahtjev za utvrđenje valjanosti svojeg odustajanja i nalaganje DSL-Banku isplate naknade za korištenje kamata koje mu je T. Leonhard platio prije izvršenog odustajanja.
- 21 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, predmetne ugovore treba kvalificirati „ugovorima na daljinu“ u smislu članka 312.b BGB-a jer se odredbe koje se odnose na pravo odustajanja u ugovorima na daljinu u načelu primjenjuju, u skladu s nacionalnom sudskom praksom, i na ugovore o hipotekarnim kreditima.
- 22 Sud koji je uputio zahtjev smatra da, s obzirom na to da obavijest o pravu na odustajanje sadržana u dokumentima iz točke 17. ove presude nije bila u skladu s nacionalnim propisom, valja priznati da je T. Leonhard valjano odustao od predmetnih ugovora.
- 23 U pogledu posljedica tog odustajanja, taj sud ističe da je, u skladu s člankom 346. stavkom 1. i člankom 346. stavkom 2. prvom rečenicom točkom 1. BGB-a, zajmoprimec dužan zajmodavcu naknaditi pozajmljenu glavnici i plodove te glavnice, čiji je iznos u skladu s člankom 346. stavkom 2. drugom rečenicom BGB-a u načelu jednak kamatama predviđenima ugovorom sklopljenim između stranaka. Što se tiče zajmodavca, on je dužan zajmoprimecu naknaditi ne samo primljene iznose nego i plodove tih iznosa.
- 24 Dodaje da je na temelju članka 312.d stavka 6. BGB-a, u pogledu ugovora na daljinu koji se odnose na finansijsku uslugu, potrošač dužan platiti kompenzaciju naknadu za pruženu uslugu samo ako je o toj posljedici bio obaviješten prije sklapanja ugovora i pod uvjetom da je izričito pristao na to da trgovac počne pružati uslugu prije isteka roka za odustajanje. Istodobno smatra da se može prihvati takvo tumačenje nacionalnog propisa prema kojem potrošač uvijek ima pravo na naknadu za korištenje u skladu s člankom 346. stavkom 2. prvom rečenicom točkom 1. BGB-a. U tom slučaju potrošač-zajmoprimec neće dobiti samo povrat vraćene glavnice i kamata isplaćenih zajmodavcu nego ima pravo i na kompenzaciju naknadu za korištenje.
- 25 Međutim, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, članku 7. Direktive 2002/65 protivi se to da zajmoprimec od zajmodavca zahtijeva takvu naknadu za korištenje jer se tom direktivom provodi potpuno usklađivanje propisa država članica u tom pogledu.

26 U tim je okolnostima Landgericht Bonn (Zemaljski sud u Bonnu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Treba li članak 7. stavak 4. Direktive 2002/65/EZ tumačiti na način da mu se protivi pravno pravilo države članice kojim je propisano da nakon odustajanja od ugovora o potrošačkom zajmu sklopljenog na daljinu dobavljač mora potrošaču, osim iznosa koji je primio od potrošača u skladu s ugovorom na daljinu, platiti i naknadu za korištenje tog iznosa?”

Postupak pred Sudom

- 27 Odlukom predsjednika Suda od 4. prosinca 2018., postupak u ovom predmetu bio je prekinut do donošenja presude od 11. rujna 2019., Romano (C-143/18, EU:C:2019:701).
- 28 Tajništvo Suda dostavilo je tu presudu sudu koji je uputio zahtjev.
- 29 Dopisom od 25. rujna 2019., koji je Sud zaprimio 1. listopada 2019., sud koji je uputio zahtjev, odgovarajući na pitanje koje mu je Sud postavio, obavijestio ga je da ostaje pri svojem zahtjevu za prethodnu odluku jer u presudi od 11. rujna 2019., Romano (C-143/18, EU:C:2019:701) Sud nije odgovorio na treće prethodno pitanje, koje je istovjetno jedinom pitanju postavljenom u ovom predmetu.

O prethodnom pitanju

- 30 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 7. stavak 4. Direktive 2002/65 tumačiti na način da, kada potrošač izvršava svoje pravo odustajanja u pogledu ugovora o kreditu sklopljenog na daljinu s dobavljačem, taj potrošač ima pravo da od tog dobavljača – ovisno o iznosima koje mu je sâm dužan isplatiti, pod uvjetima iz članka 7. stavaka 1. i 3. te direktive – dobije povrat glavnice i kamata koje je platio na temelju tog ugovora, ali ne i naknadu za korištenje te glavnice i tih kamata.
- 31 Uvodno, sud koji je uputio zahtjev utvrđuje da, u skladu s nacionalnim propisom iz točke 24. ove presude, potrošač-zajmoprimec koji je odustao od ugovora s dobavljačem ima pravo ne samo na povrat glavnice i kamata plaćenih tom zajmodavcu u skladu s tim ugovorom nego i na kompenzaciju naknadu za korištenje.
- 32 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je, kao što to proizlazi iz članka 7. stavka 4. Direktive 2002/65, kada potrošač odluči izvršiti svoje pravo odustajanja u pogledu ugovora o kreditu sklopljenog na daljinu, dobavljač dužan naknaditi mu sve iznose koje je primio od tog potrošača u skladu s tim ugovorom, osim iznosa iz stavka 1. tog članka 7., odnosno onog koji je primio u okviru financijske usluge koja je zaista pružena, pod uvjetima iz članka 7. stavka 3. te direktive.
- 33 Tekst članka 7. stavka 4. Direktive 2002/65 nedvojben je i propisuje obvezu dobavljača da naknadi potrošaču sve iznose „koje je od njega primio” u skladu s ugovorom na daljinu i samo te iznose.
- 34 Ako potrošač dobavljaču na temelju ugovora o zajmu uplati pozajmljenu glavnici uvećanu za kamate, povrat iz članka 7. stavka 4. Direktive 2002/65 mora obuhvaćati iznose koje je taj potrošač platio na ime glavnice i kamate zajma.
- 35 Ni člankom 7. stavkom 4. Direktive 2002/65 ni bilo kojom drugom njezinom odredba ne propisuje se, u slučaju odustajanja potrošača od ugovora sklopljenog sa svojim dobavljačem, obveza prema kojoj bi potonji tom potrošaču, osim glavnice i kamata koje je on platio, bio dužan platiti i naknadu za korištenje iznosa koje je taj dobavljač primio na temelju navedenog ugovora.

- 36 U tom pogledu treba podsjetiti na to da se, u skladu s člankom 1. stavkom 1. Direktive 2002/65 u vezi s njezinom uvodnom izjavom 13., tom direktivom načelno provodi potpuno usklađivanje aspekata koji se njome uređuju. Naime, kao što se navodi u toj uvodnoj izjavi, države članice ne bi trebale imati mogućnost donošenja drukčijih odredbi od onih predviđenih tom direktivom za područja koja se njome usklađuju, osim ako tom direktivom nije izričito drukčije određeno (presuda od 11. rujna 2019., Romano, C-143/18, EU:C:2019:701, t. 34.).
- 37 Vodeći računa o svim prethodnim razmatranjima, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da članak 7. stavak 4. Direktive 2002/65 treba tumačiti na način da, kada potrošač izvršava svoje pravo odustajanja u pogledu ugovora o kreditu sklopljenog na daljinu s dobavljačem, taj potrošač ima pravo da od tog dobavljača – ovisno o iznosima koje mu je sâm dužan isplatiti, pod uvjetima iz članka 7. stavaka 1. i 3. te direktive – dobije povrat glavnice i kamata koje je platio na temelju tog ugovora, ali ne i naknadu za korištenje te glavnice i njezinih kamata.

Troškovi

- 38 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluci o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (šesto vijeće) odlučuje:

Članak 7. stavak 4. Direktive 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. rujna 2002. o trgovanju na daljinu financijskim uslugama koje su namijenjene potrošačima i o izmjeni Direktive Vijeća 90/619/EEZ i direktiva 97/7/EZ i 98/27/EZ treba tumačiti na način da, kada potrošač izvršava svoje pravo odustajanja u pogledu ugovora o kreditu sklopljenog na daljinu s dobavljačem, taj potrošač ima pravo da od tog dobavljača – ovisno o iznosima koje mu je sâm dužan isplatiti, pod uvjetima iz članka 7. stavaka 1. i 3. te direktive – dobije povrat glavnice i kamata koje je platio na temelju tog ugovora, ali ne i naknadu za korištenje te glavnice i tih kamata.

Potpisi